

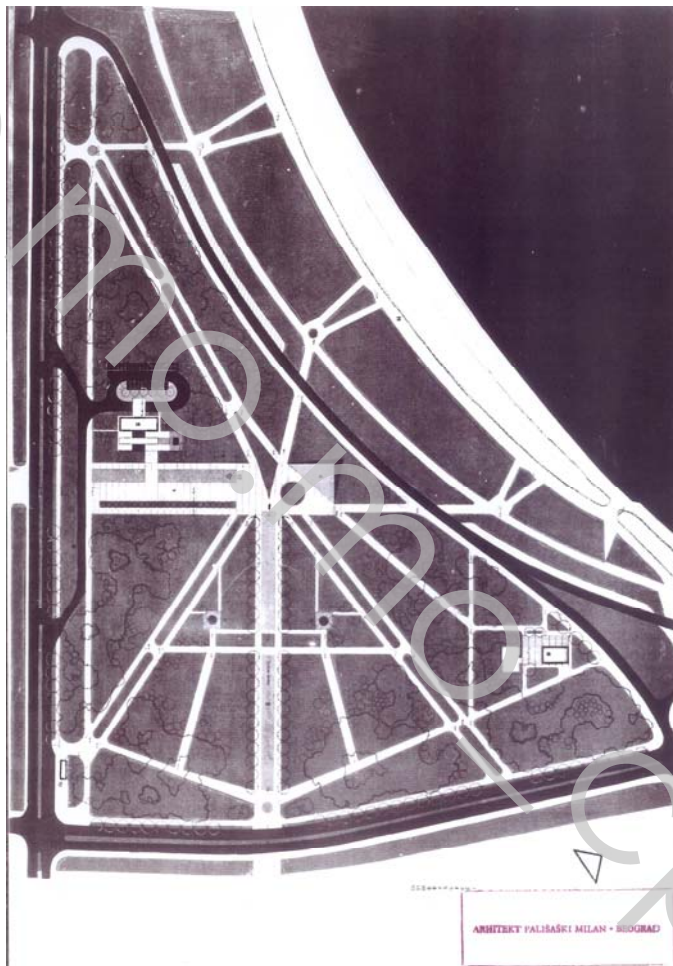
do_c_o_m_o_m_o_србија

међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА

- 0.1. **Наслов фотографије**
Ситуација парка
- 0.2. **Извор**
Лична архива Милана Палишашког
- 0.3. **Датум**
-

Шифра у локалној бази података
LND-RS-011-b-0001

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА

1.1.	Данашњи назив објекта
Парк Пријатељства у Новом Београду	3
1.2.	Варијантни или претходни/оригинални назив
Парк пријатељства	4
1.3.	Назив улице и број
Налази се између Ул. Булевар Николе Тесле, Улице Ушће бб и ушћа река Саве и Дунава	5
1.4.	Град
Београд	6
1.5.	Покрајина / општина
Нови Београд	7
1.6.	Поштански број
11070	8
1.7.	Држава
Република Србија (изграђено СФРЈ)	9
1.8.	Позиција у оквиру глобалног позиционог система
44°49'11.2"N 20°26'12.7"E	10
1.9.	Класификација/типологија
LND - Спомен - парк	11
1.10.	Статус и датуми заштите
Знаменито место, Парк пријатељства у Новом Београду (Одлука „Сл.гласник РС“, бр.8/2014)	12

2. ИСТОРИЈАТ ОБЈЕКТА

2.1.	Оригинални нацрт/намена
Парк је на троугаоном простору од око 11 ha површине окружен најзначајнијим новобеоградским грађевинама – зградама Савезног извршног већа (СИВ, данас Палата Србија), Музеја савремене уметности и Централног комитета СКЈ (данас Палата Ушће). Формиран је као меморијални парк поводом одржавња Првог самита несврстаних земаља у Београду 1961. године. Парк је имао два решења од којих је једино реализована Алеја мира коју формирају младице платана, дуж поплочане стазе, сађене рукама председника држава чланица Покрета несврстаних као трајни симбол мира и пријатељства међу народима. Прво дрво-храст, засадили су Млади горани као њихов симбол.	13
2.2.	Датуми: наруџбина/завршетак
Идеја је потекла од Младих Горана Србије 1961. године, подржана од стране Народне скупштине Србије и Дирекције за изградњу Новог Београда. Прво идејно решење спомен-парка урадио је Владета Ђорђевић, инжењер Урбанистичког завода Београда. За почетак формирања Парка сматра се Титово сађење платана 7.9.1961. године. Он је као домаћин последњи засадио своје стабло током	14

шест дана трајања Конференције несврстаних у Београду. Своје коначно архитектонско-урбанистичко решење Парк је добио неколико година касније. Скупштина града Београда и одбор за старање о изградњи и уређењу Парка пријатељства расписала је општејугословенски конкурс 1965. године. Првонаграђени пројекат је рад арх. Милана Палишашког који није реализован до краја.

- 2.3. **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15
Арх. Милан Палишашки

- 2.4. **Остале особе или догађаји везани за објекат** 16

У непосредној близини у Палати савезног извршног већа (Палата Србија) од 1. до 7. септембра 1961. године одржале су се сесије Првог самита несврстаних земаља. Конференција је добила своју трајну симболику у стварању Парка пријатељства сађењем младица платана од стране државника. Први од председника који је засадио стабло био је шеф делегације Саудијске арабије, принц Ибрахим Соваил, потом туниски председник Хабиб Бургиба, а до краја конференције Парк су посетили и оставили трајну успомену шефови делегација: Хасим Цавад (Ирак), Цавахарлал Нехру (Индија), Саиб Салам (Либан), Мухамед Дауа (Авганистан), Фелман Веладе (Боливија), Адем Абдулах Осман (Сомалија), Модибо Кеита (Мали), Кваме Нкрумах (Гана), Макариос (Кипар), Бенхеда (Алжир), Дортикос (Куба), Сиримаво Бандаранике (Џејлон), Ибрахим Абуд (Судан), Хаиле Селасије (Етиопија), Бир Бикрам Мохендра (Непал), Хозе Хоакен (Еквадор), Сеифул Ел Ислам (Јемен), У Ну (Бурма), Народом Сиханук (Камбоџа), Ахмед Сукарно (Индонезија), Сирил Адула (Конго) и Гамал Абдел Насер (УАР). Поред сваког стабла налази се плоча са именом државника и датумом садње. Тито је засадио као домаћин последњи засадио свој платан и тај дан се сматра почетком формирања Парка. Касније су сађене и младице других врста у виду бора, брезе, липе и јавора. Међу значајним личностима (око 200) које су приликом посете Београду у периоду 1961. до 1991. године засадили дрво мира били су Индира Ганди, Ричард Никсон, Краљица Елизабета II, Краљ Белгије Бодуен, Вили Брант, Жискар д'Естен, Њено величанство краљица Холандије Јулијана, Моамер Гадафи, Улоф Палме, Џералд Форд, Џими Картер, Маргарет Тачер, Роберт Габриел Мугабе, Мухамед Мубарак, Франсоа Митеран, Дон Хуан Карлос I, Фидел Кастро, Михаил Горбачов и многи други.

- 2.5. **Значајне измене са датумима** 17

Парк никад није добио свој централни мотив предвиђен пројектом архитекте Палишашког из 1965. Међутим 2000. године постављен је споменик, обелиск „Вечна ватра“, годину дана након бомбардовања Србије 1999. године на иницијативу Мирјане Милошевић, председнице ЈУЛ-а и супруге тадашњег председника Србије Слободана Милошевића. Спомен-обелиск „Вечна ватра“, замишљен од стране тадашње власти као олтар отаџбине и носилац идеје патриотизма, симболизује 78 дана отпора НАТО-у. Том приликом парк је добио централно обележје, а постављене су и дрвене клупе дуж Алеје мира. Парк никад није реализован до краја. Од 1965. до данас није било значајних измена.

- 2.6. **Данашња намена** 18
Спомен – парк, и место за рекреацију

- 2.7. **Постојеће стање** 19
Алеја мира је у релативно добром стању. Плоче државника и других значајних личности потребно је очистити. Парк захтева боље осветљење и инфо-табле које би пружиле све информације о идеји и намени парка.

3 ОПИС

3.1. Општи опис 20

Прво идејно решење Парка израдио је инжењер Урбанистичког завода Београда, Владета Ђорђевић 1961. године. У пројекту Парк је смештен на троугаоном делу између Палате Савезног извршног већа (СИВ, данас Палата Србија), Музеја Савремене уметности и зграде ЦК СКЈ (данас ПЦ Ушће). Према том решењу, главни сегмент Алеја мира је постављена на благо уздигнутом платоу окружена фонтанама, а у самом центру планиран је велики обелиск у чијем подножју би била исписана имена земаља учесника Прве конференције несврстаних. Алеја својим положајем прати обалу дунавског рукавца, а њени крајеви су управни на зграду СИВ-а и Београдску тврђаву. Плато Алеје је замишљен у виду поплочане стазе. Парковска површина је тако решена да интерне стазе формирају појединачне парцеле у којима би свака земља изложила своје симболе, етнолошка обележја, копије скулптура, специфичне вртне детаље и биљне врсте. Ипак, до почетка Конференције је изведена само приступна стаза и одређена су места за садњу платана.

Своје коначно архитектонско-урбанистичко решење Парк је добио неколико година касније. Скупштина града Београда и одбор за старање о изградњи и уређењу Парка пријатељства су расписали општејугословенски конкурс 1965. године на којем је прву награду добио рад архитекте Милана Палишашког. Његово решење је геометријски конципирано са јасно усмереним визурама ка павиљону протокола у централном делу, и три ликовна акцента од којих први представља пирамиду, други трочлани елемент и трећи куглу. Изабрано је строго осовинско решење са геометријским поделама и наглашеном монументалношћу тако да делује свечано и репрезентативно. Алеја мира са садницама највиших државника и истакнутих појединаца, је задржана, дугачка 180 м што уједно представља број земаља које су као свој политички приоритет имале залагање за мир, кроз такозвану политику мирољубиве, активне коезистенције. Сви учесници Прве конференције засадили су исту биљку-платан. Избор платана лежи у њиховој дуговечности што потенцира идеју о успостављању трајног мира у свету. Поред сваког засађеног дрвета постављена је плоча са именом државника и земље.

3.2. Конструкција 21

У пројекту М. Палишашког, цела концепција ој тема усредсређена је на централну платформу на којој се одвија програм где су постављени ликовно изражајни елементи: павиљон протокола са својеврсном скулптуром на врху која се састоји из трочланог елемента са куглом. Није реализовано.

3.3. Контекст 22

У микроурбанистичком смислу Парк представља највећу зелену површину у приобалном делу Новог Београда. Налази се у оквиру његовог топографски најинтересантнијег дела и зоне која обухвата најзначајније примере савремене послератне архитектуре, Палате СИВ, зграде ЦК СКЈ (данас пословни центар „Ушће“) и Музеја савремене уметности. Парк пријатељства је једини јавни формиран парк на територији Новог Београда и једини парк дуж речне обале меморијалног карактера.

4. ВРЕДНОВАЊЕ

4.1. Техничка вредност 23

Једине изграђене структуре у парку су поплочана стаза Алеје мира, и споменик „Вечна ватра“ у форми обелиска, изведен у бетону, висок 27 м са завршним мотивом у облику пламена изведеног у бронзи у којем је на дан откривања споменика запаљена ватра.

4.2. Друштvena вредност

24

Парк пријатељства као место меморије има вишеструку симболику и значај, пре свега у очувању сећања на политичко-друштвени догађај после Другог светског рата у којој је Југославија била један од покретача и који је обележио светску политичку сцену. Због одржавања Прве конференције несврстаних земаља у Београду, очи света биле су упрте у Југославију. Уочи доласка првих председника земаља „трећег света“, београдски аеродром је био препун светских новинара, телевизијских и филмских сниматеља. Слика сусрета водећих југословенских политичара Тита, Стамболића, Кардеља и Ранковића и гостујућих државника и њихових делегација обишла је цео свет и забележена као историјска. У дворани Савезне народне скупштине, Тито је отворио скуп највиших представника двадесет четири неблокоске земље који је у светској јавности добио квалификацију „савест човечанства“.

4.3. Културна и естетска вредност

25

Парк пријатељства је део укупног културног наслеђа града и Србије. Његовим формирањем и постојањем у делимичном облику данас чува се сећање на једно раздобље које је у светској политичкој сцени запамћено као Хладни рат у којем Југославија није желела да учествује. Због своје добре спољне политике и безбедности, Југославија је била домаћин бројних самита, конференција и конгреса светског карактера. С аспекта архитектуре и културног контекста изабрана локација је била логична и симболична. Сам пројектни задатак за уређење простора у приобалном делу Новог Београда који је намењен најважнијим и најрепрезентативнијим државним објектима на веома атрактивној локацији, представљао је истовремено изазов бројним архитектама и уметницима. Чланови жирија општејугословенског конкурса (1965) за уређење парка, били су: Милојко Друловић (председник жирија), председник Савета за урбанизам Скупштине града Београда; Марко Никезић, државни секретар за иностране послове; Воја Лековић, председник Одбора за саобраћај Савезног извршног већа Савезне скупштине; Стојан Свиларић, председник Одбора за старање о изградњи и уређењу „Парка пријатељства“ у Београду; Александар Ђорђевић, дипл.инж.арх., Директор Урбанистичког завода града Београда; Бранко Петричић, дипл.инж.арх., ванредни професор Шумарског факултета у Београду; Павао Унгар, дипл.инж.арх., ванредни професор Универзитета у Загребу; Едвард Равникар, дипл.инж.арх., професор Универзитета у Љубљани; Оскар Давичо, књижевник из Београда; Антон Битенц, дипл.инж.арх., представник Савеза ликовних уметника Југославије из Љубљане и Стојан Челић, сликар, представник Савеза Југославије ликовних уметника Југославије из Љубљане.

Целокупно парковско уређење првонаграђеног пројекта архитекте Палишашког засновано је на мирном, једноставном и достојанственом геометризму чиме је избегнут карактер места са политичком поруком величања једне власти, једне државе или личности. Полазна тачка архитекте била је да се на том троугаоном простору уз речну обалу формира оаза зеленила са културно-уметничким садржајем без идеолошког симболизма, као простор са универзалном идејом и поруком.

Уобличавање природе као меморије, засађивање и меморисање стабала као начин утврђивања сећања на људе и догађаје, карактеристично је у српској култури од 19. века.

4.4. Историјска вредност

26

С аспекта савремене историје Парк пријатељства, данас се везује не само за југословенску политику, већ и светску, друге половине 20. века. Покрет несврстаних је био комплексан политички покрет трајне стратешке опредељености у идејно-политичкој борби ванблоковских земаља у којој је Југославија предњачила.

Београдска конференција 1961. била је највиша тачка у дотадашњем развоју и формулисању коезистенције народа са три континента, схваћена као политичка

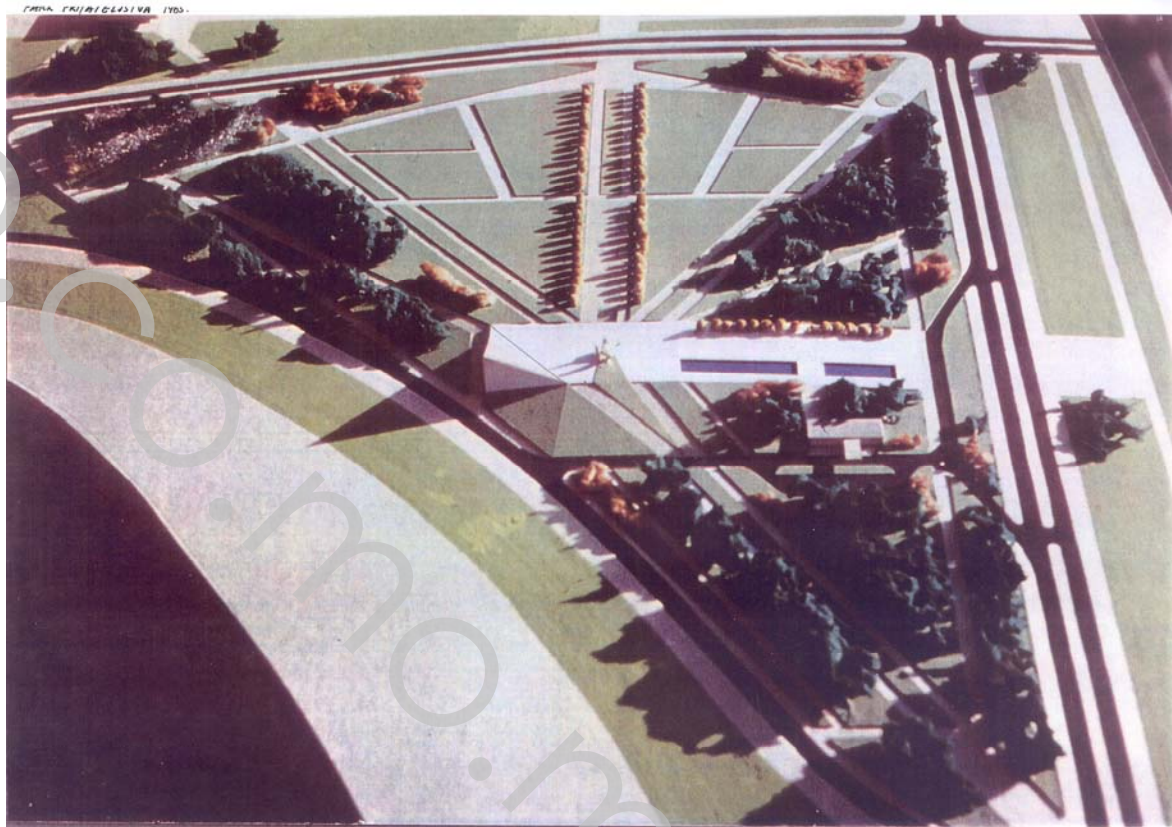
манифестација усмерена ка етаблирању „трећег пута“, глорификована постављањем традиционалних симбола власти, обелиска, пирамиде, грбова и застава земаља учесница на најмаркатнијим местима Београда уз присуство народа и политичке елите, док је своје трајно обележје добила формирањем Парка пријатељства.

- 4.5. **Генерална оцена** 27
- Изградња објекта јавног, државног и партијског карактера у Новом Београду није имала за циљ да презентује само монументалну и репрезентативну архитектуру већ и да јединствену архитектонску композицију стави у оквир савремених друштвених релација и нових политичких усмерења послератне Југославије. Иако је овде реч о уређењу зелене површине са универзалном поруком, а не о изградњи објекта или подизању класичне уметничке форме-споменика, идеја о формирању Парка пријатељства није потекла од стране једног државника или политичког врха већ од народа који је подржавао идеологију и политику „трећег пута“. Од оригиналне замисли архитекте Палишашког мало тога је изведено, (реализовано је 9,5 хектара парковске површине) у основи се и данас сагледава специфичност у формирању једног модерног парка.

5. ДОКУМЕНТАЦИЈА

- 5.1. **Главне референце** 28
1. Приватна архива архитекте Милана Палишашког
 2. Урбанизам Београда 25, Београд 1973.
 3. Б.Петрановић, Историја Југославије 1918-1978, Београд 1980.
 4. Х. Милановић, Зеленило Београда, 2006.
 5. Д.Богетић, Нова стратегија спољне политике Југославије од 1956-1961, Београд 2006.
 6. А.Кадиевић, Улога идеологије у новијој архитектури и њена схватања у историографији, Наслеђе VIII, Београд 2007.
 7. Љ.Благојевић, Оспорени модернизам Новог Београда, Београд 2007.
 8. Б.Мишић, Палата Савезног извршног већа у Новом Београду, Београд 2010.
 9. M.Warnke, Political landscape, The Art History of Nature, London 1994.
 10. S.Schama, Landscape and memory, New York 1996.
 11. И.Весковић, Парк пријатељства у Новом Београду, Наслеђе XII, Београд 2011.
- 5.2. **Визуелни материјал у прилогу** 29
Фотографије конкурсног решења (око 1965. године), архива Милана Палишашког
- 5.3. **Подносилац извештаја/датум** 30
Ивана Весковић, ист. ум. / децембар 2016.

Прилог: Фотографија конкурсног решења (око 1965. године), архива Милана Палишашког

MAKETA PARKA PRIJATELJSTVA 1965 (PROJEKT)